

שם הקורס: קוי יסוד בהיסטוריה הכללית של המאה העשרים  
שנה"ל תשע"ז, סמסטר א

שם המרצה: ד"ר יוסי לונדין [londiny@orot.ac.il](mailto:londiny@orot.ac.il)  
מסלול/התמחות: החוג להיסטוריה  
היקף שעות: 30 שעות

### תוכן הקורס ומטרות הקורס.

המאה העשרים הייתה המאה האינטנסיבית ביותר בתולדות האנושות. מהפכות בכל תחומי החיים שהחלו בשלהי המאה התשע עשרה הבשילו והגיעו לכדי מיצוי ויישום במהלך מאה זו, והעולם כולו נע בין הגדולים שבאסונותיו לגדולים שבהישגיו בזירה הטכנולוגית, הפוליטית והתרבותית. במהלך הקורס נכיר כמה מהאירועים שעיצבו את דמותה של מאה רבת תהפוכות זו ושבמידה רבה משפיעים על כל תחומי החיים שלנו עד היום.

### יחידות הוראה בקורס

#### 1. המגדל הגאה -מלחמת העולם הראשונה (1914-1918)

כמעט ללא אזהרה מוקדמת הפכה אירופה השלווה והמאוחדת של שלהי המאה התשע עשרה לזירה בה התחולל מרחץ הדמים הגדול בהיסטוריה. בשיעור נעמוד על הסיבות להתפרצותה של מלחמת העולם הראשונה, על מהלכיה המרכזיים ועל משמעויותיה.

#### 2. הקומוניזם מאוטופיה לטרגדיה -ברית המועצות 1917-1941

רעידת האדמה שחוללה מלחמת העולם הראשונה הביאה להתמוטטותו של שלטון הצאר ברוסיה ולתחילתו של הניסיון הגדול ביותר שנעשה אי פעם בהינדוס מחדש של החברה האנושית. בשיעור נבחן את התקוות הגדולות שנתלו במהפכה זו ונבדוק מדוע כגודל הציפיות כך היו גודל האכזבות.

#### 3. פשיזם- מהלאומיות אל המלחמה -איטליה, גרמניה ויפן 1922-1939

המשבר שחוללה מלחמת העולם הראשונה הביא במקביל לעלייתו של השמאל הרדיקלי גם לעלייתו של הימין הרדיקלי. המשטרים הפשיסטיים והנאצים שצמחו באירופה ומחוצה לה קראו תיגר על כל אושיותיה של התרבות המערבית והביאו לבסוף לנוראה שבמלחמות.

#### 4-5. אספוקליפסה -מלחמת העולם השנייה 1939-1945

האיומה שבמלחמות שינתה את פניה של האנושות כמעט ללא היכר. בשיעורים נעמוד ביחד ובעבודה עצמית על אופיים ומשמעותם של הקרבות והמהלכים שהביאו לבסוף בקושי רב לנצחונן של בעלות הברית על מעצמות הציר.

#### 6. העימות הבין גושי 1945-1989

עם סיומה של מלחמת העולם השנייה נפתחה המלחמה הקרה שהטביעה את חותמה על העולם כולו במשך ארבעה עשורים. במפגש נעמוד על האירועים המרכזיים במהלך המלחמה ונבדוק את הסיבות האפשריות לסיומה המפתיע.

#### 7. דה קולונזציה בין תקוה ליאוש -אפריקה והמזרח התיכון 1945-2011

סיומה של מלחמת העולם השנייה הביא לתהליך מהיר של דה קולונזציה בו קיבלו מדינות אפריקה והמזרח התיכון עצמאות. אולם, התקווה לעתיד ללא שעבוד גזעני ולשגשוג נתבדתה בחלק גדול מדי המקרים. בשיעור נעמוד על התהליכים שאפיינו את דה קולונזציה באזורים אלו ונבחן את משמעותם.

#### 8. אסיה- המזרח המתעורר 1945-2000

סיומה של מלחמת העולם השנייה והסתלקותם של מדינות המערב מהמרחב האסייתי הביא לעלייתם של מעצמות חדשות: יפן ( במתכונתה המחודשת שלאחר המלחמה), הודו, "הנמרים של אסיה" ומעל כולם סין שנעה מיישום קיצוני ואחוז טרוף של הקומוניזם לפסגת הקפיטליזם.

#### 9. ליברליות, תרבות הנגד ושמרנות 1960-1980

בעולם המערבי שלאחר המלחמה פעלו זרמים ואישים שביקשו להביא את הליברליות לכדי יישומה המלא. כך חזה המערב בהתעוררות הפמיניזם, בתנועה לזכויות האזרח, בילדי הפרחים, במהפכה המתירנית ובפציזם. בשיעור נכיר זרמים אלו ונבחן את המאבק בינם לבין הכוחות השמרניים בחברה המערבית.

#### 10. לגלות את דרום אמריקה 1914-2016

תת היבשת של דרום אמריקה לא עמדה בדרך כלל המרכז תשומת הלב העולמית, אולם האירועים שהתחוללו בה במהלך המאה העשרים עיצבו יבשת בעלת תרבות ייחודית העשויה להיות גורם בעל השפעה ניכרת במהלך המאה העשרים ואחת

#### 11-12. מגלובליזציה לאנרכיה 1990-2016

בשלהי המאה העשרים התמוטטו לפתע המדינות הקומוניסטיות, במקביל עלה באופן דרמטי כוחה של הדת בקרב העמים הנוצרים ובעיקר בקרב המוסלמים. אל מול החזרה אל הדת הלכה החילונית הליברלית והקצינה לעבר מחוזות החופש והמתירנות המוחלטת. במקביל הפכה הגלובליזציה הכלכלית והתרבותית לאחד הגורמים המשפיעים ביותר על החברה האנושית. במפגש נעמוד על תהליכים אלו בעולם ועל השתקפותם בחברה הישראלית.

## חובות/דרישות הקורס

1. הגעה לשיעורים דורשת הכרות בסיסית עם מספר מושגים שימסרו מראש. מושגים אלו יכללו גם בתוך מבחן הסיכום
2. בסיום הקורס יתקיים מבחן על חומר הלימוד (שמונים אחוז)
3. משימות: עליכן לבחור אחת משתי המשימות הבאות (עשרים אחוז)
  - א. עליכן לבחור אחד מרגעי ההכרעה הבאים במלחמת העולם השנייה ולבדוק כיצד הוא מתואר בספריהם של שלושה מתוך חמשת ההיסטוריונים הבאים. עליכן לעמוד על השווה והשונה בין תיאוריהם ולנסות להסביר מה לדעתך גרם לשוני זה (כשלושה עמודים): הנושאים האפשריים: "הקרב על בריטניה" (1940), ההכרעה הגרמנית לפתוח במבצע ברברוסה (1941), המתקפה היפנית בפרל הרבור (1941), קרב סטלינגרד (1943), הנחיתה בנורמנדיה (1944), כיבוש ברלין (1945)

1. הספרים: 1. אנתוני ביוור, מלחמת העולם השנייה, הוצאת ידיעות אחרונות, 2014, 2. אנדרו רוברטס, סערת המלחמה, הוצאת דביר, 2011, 3. איאן קרשו, היטלר (שני כרכים), הוצאת עם עובד, 2003, 4. ויליאם שירר, עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי, הוצאת שוקן, תשכ"ב 5. מקס הייסטינגס, נפתחו שערי הגהנום, מלחמת העולם השנייה 1939-1945, הוצאת מודן, 2015
2. עליכן לצפות לפי בחירתכן, בסרט עלילתי באורך מלא הרלוונטי לאחת התקופות עליהם נלמד בקורס (לאחר אישור שלי) ולנתח אותו לאור ההוראות המופיעות במסמך זה בעמוד 5 ולאור השוואה היסטורית רלוונטית (כשניים שלושה עמודים), ניתן להעזר ברשימה הביבליוגרפית.

את העבודות יש להגיש במודל עד ר"ח אדר 27.2 בשעה 24:00

## רשימה ביבליוגרפית

1. בנימין נויברגר, דיקטטורות, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, תשס"ה, עמ' 9-20
2. ריצ'ארד אוברי, הדיקטטורים, גרמניה של היטלר, רוסיה של סטלין, הוצאת עם עובד, תל אביב, 2006, עמ' 172-184
3. עודד ערן, ברית המועצות בתקופת סטלין, משטר טוטליטרי קומוניסטי, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, תשס"ד, עמ' 66-107
4. ארצ'י בראון-עלייתו ונפילתו של הקומוניזם, עם עובד, תל אביב, 2012, עמ' 25-45
5. ברוך זיסר, על ימין ועל שמאל, הוצאת שוקן, תל אביב, 2000, עמ' 229-267
6. Kevin Passmore, "The Ideological Origins of Facism before 1914, in: R.J.B Bosworth.(ed) The Oxford Handbook of Facism, Oxford, 2013 pp 11-31
7. קוין פסמור, פאשיזם מבוא, הוצאת רסלינג, תל אביב, 2006, עמ' 43-9, 121-137, 161-171
8. רוברט פקסטון, האנטומיה של הפאשיזם, הוצאת ידיעות אחרונות, תל אביב, 2006, עמ' 315-336, 93-17
9. בנימין נויברגר, איטליה הפאשיסטית, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, תשס"ט, עמ' 74-125
10. מייקל ברלי, הרייך השלישי-היסטוריה חדשה, הוצאת דביר, תל אביב, 2007, עמ' 47-170

11. בעז נוימן, נאציזם, משרד הביטחון ההוצאה לאור, תל אביב, 2007, עמ' 131-36.
12. איאן קרשו, הכרעות גורליות : עשר החלטות ששינו את העולם, 1940-1941, הוצאת עם עובד, תל-אביב 2009.
13. טוני ג'אדט, אחרי המלחמה, תולדות אירופה מאז 1945, הוצאת מגנס, ירושלים, תשס"ט, עמ' 171-247.
14. Michael L.Dockrill, Michael F.Hofkins, The Cold War. Palgrave, New York, 2006, pp 32-52.
15. נעמי חזן, נורית השמשוני יפה, אלה קרן, קולוניאליזם ודה קולוניזציה באפריקה, צמיחת המדינות החדשות באפריקה יחידה 2-3, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, תשנ"ז, עמ' 288-317.
16. אליסטר הורן, מלחמה פראית לשלום, משרד הביטחון הוצאה לאור, תל אביב, 2002.
17. בנימין נויברגר, ג'נוסייד, רואנדה 1994, רצח עם בארץ אלף הגבעות, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, תשס"ה.
18. עמנואל צ' י' שו, צמיחתה של סין המודרנית, הוצאת שוקן, תל אביב, תשס"ה, עמ' 363-382.
19. Michael Lynch, Mao, Routledge, London and New York, 2012, pp 149-203.
20. בן עמי שילוני, יפן המודרנית תרבות והיסטוריה, הוצאת שוקן, תל אביב, תשנ"ז, עמ' 13-120.
21. איל נווה, המאה האמריקאית, משרד הביטחון ההוצאה לאור, תל אביב, תש"ס, עמ' 87-153.
22. ברוך זיסר, על ימין ועל שמאל, הוצאת שוקן, תל אביב, 2000, עמ' 308-349.
23. רוג'ר ברנס, מרטין לותר קינג, ביוגרפיה, הוצאת רסלינג, תל אביב, 2010.
24. אמה גולדמן, חמישה מאמרים פמיניסטים, הוצאת פרדס, חיפה, 2005, עמ' 7-23.
25. אילן רחום, תת יבשת בטלטה, אמריקה הלטינית 1900-2000, הוצאת כרמל, ירושלים, תשס"ג, עמ' 211-196, 372-394.
26. שמואל נח אייזנשטדט, פונדמנטליזם ומודרניות, משרד הביטחון הוצאה לאור, תל אביב, 2002, עמ' 8-23, 83-96.
27. Tariq Ali, The Clash of Fundamentalism, Verso, London and New York, 2002' pp 253-314.
28. עמנואל סיון, "רדיקליזם באסלאם המודרני", בתוך: מאיר ליטבק, אורה לימור (עורכים) קנאות דתית, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשס"ה, עמ' 374-359.
29. ברנרד לואיס, משבר האיסלאם : ממלחמה מקודשת לטרור רצחני, אור יהדה, הוצאת דביר, תשס"ו.
30. Bassam Tibi, The Sharia State, Routledge, London and New York, 2013, pp 50-75.
31. סמואל הנטינגטון, התנגשות הציביליזציות, הוצאת שלם, ירושלים, תשס"ג, עמ' 95-157.
32. פיטר ברגר, "המודרניות והאתגר החדש של הדת" תכלת, 32, 2008, עמ' 90-101.
33. דב חנין, גלובליזציה, משרד הביטחון ההוצאה לאור, תל אביב, 2007.
34. יובל הררי, ההיסטוריה של המחר, הוצאת דביר, תל אביב, 2015, עמ' 299-417.